

Sami Rannila & Päivi Rannila

Not In My Backyard! – Ei minun takapihalleni uusia asioita, vääriä ihmisiä, tapahtumia tai rakennuksia! Halusimme kääntää ajatuksen toisin päin: mitä pitäisi olla omalla asuinalueella? Siitä syntyi nimi Joo mun takapihalle!

Turun yliopiston kaupunkimaantieteen tutkimus oli osa ympäristöministeriön Silta elävään lähiöön -ohjelmaa. Osana tutkimusta tehtiin osallistava työpaja- ja esityssarja Turun Varissuon ja Ylioppilaskylän alueilla. Tavoitteena oli löytää uudenlaisia asukasosallistumisen tapoja teatteriharjoitteita käyttämällä sekä tutkia ihmisten käsityksiä osallistumisen mahdollisuuksista.

Tämä kirja kertoo Joo mun takapihalle -hankkeesta teatterin näkökulmasta.

JOO MUN TAKAPIHALLE! Soveltava teatteri asuinalueen kehittämisessä

JOO MUN TAKAPIHALLE!

SOVELTAVA TEATTERI ASUINALUEEN KEHITTÄMISESSÄ

JOO MUN TAKAPIHALLE!

SOVELTAVA TEATTERI ASUINALUEEN KEHITTÄMISESSÄ

Sami Rannila & Päivi Rannila

Kannen kuva Kaisa Niinistö / Artaine
Taitto ja kannet Aki Luotonen

ISBN 978-952-93-1703-5 (nid.)
ISBN 978-952-93-1704-2 (PDF)

Painopaikka Hansaprint

SISÄLLYSLUETTELO

ESIPUHE	5
KÄSITTEITÄ	7
TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	8
SOVELTAVAN TEATTERIN LÄHTÖSUUNNITELMA	10
VARISSUON TYÖPAJAT	14
YLIOPPILASKYLÄN TYÖPAJAT	25
TOIMINTAMALLIPOHDINTAA	40
TOIMINTAMALLIRUNKO	44
TAIDETTA JA TIEDETTÄ KAUPUNKISUUNNITTELUUN	46
TYÖRYHMÄ	48

ESIPUHE

Kuva 1. Päivi ja Sami Rannila (kuva: Sami Rannila).

Joo mun takapihalle -hanke syntyi minun ja vaimoni Päivi Rannilan yhteisajatuksena. Kotona tulee vahingossakin keskusteltua työasioista. Päivi kertoi ympäristöministeriön *Silta elävään lähiöön* -ohjelmasta, jossa lähiöiden asemaa pyrittiin vahvistamaan muun muassa uudenlaisten, asukasosallistumista edistävien toimintatapojen avulla. Olimme molemmat kiinnostuneita taiteen ja tieteen rajapinnoista, ja päätimme ehdottaa ympäristöministeriön lähiöohjelmaan projektia, jossa lähiöiden kaupunkitiloja tutkittaisiin tieteilijöiden ja taiteilijöiden vuoropuhelussa.

Päivi teki tutkimussuunnitelman, jossa teatteria hyödynnettiin tutkimusaineiston keruussa. Minä kehitin karkean toimintamallirungon teatteriosuudesta. Ympäristöministeriössä ajatuksemme otettiin lämpimästi vastaan ja hankkeemme pääsi osaksi lähiöohjelmaa.

Tässä kirjasessa kuvaillaan teatterin näkökulmasta *Joo mun takapihalle* -hankkeen taustat, esimerkkejä hankkeen vaiheista sekä pohditaan, mikä hankkeessa toimi ja mikä ei. Lopussa esitetään soveltavan teatterin toimintamalliehdotus, jota voi käyttää vastaaventyypisiin asuinalueiden kehittämishankkeisiin. Mallia käyttäessä tulee kuitenkin muistaa, että jokainen asuinalue on omanlaisensa ja että toimintamallin käyttäminen vaatii aina paikallisten erityispiirteiden huomioimista.

Kirjan teksti on pääosin minun käsialaani. Päivi Rannila on kirjoittanut lähinnä hankkeen lähtökohtiin, tutkimukseen ja tutkimusalueisiin liittyviä kohtia sekä kommentoinut teatteria käsittelevää tekstiosuutta. Kirja keskittyy hankkeen teatteripuoleen siksi, että aiemmat kirjoitukset hankkeesta ovat keskittyneet tutkimustulosten esittelyyn (ks. esim. artikkeli Loivaranta, Tikli ja Rannila, Päivi, 2012, 'Soveltavan draaman työpajat osana vuorovaikutteisen suunnittelun tiedonrakennusprosessia', *Yhdyskuntasuunnittelu* 50: 3).

Haluamme kiittää ympäristöministeriötä hankkeen tukemisesta sekä Asumisen rahoitus- ja kehittämisskeskusta (ARA) hankkeen rahoitukselta. Turun yliopiston maantieteen osastoa kiitämme tutkimusympäristön tarjoamisesta sekä Linnateatteria ja Osuuskunta Säättämöä hankkeelle annetusta teatterillisestä tuesta. Tutkijat Paulina Nordström ja Erika Lilja, tutkimusavustaja Tikli Loivaranta sekä työpajojen vetäjät Markku Keränen ja Hanna Mäkinen vastasivat suurimmaksi osaksi työpajojen käytännön toteutuksesta. Kiitos heille tehdystä työstä sekä inspiroivista ajatuksista hankkeen eri vaiheissa.

Sami Rannila

KÄSITTEITÄ

Kaupunkitutkimuksella tarkoitetaan eri tieteenaloilla tehtävää, kaupunkeihin liittyvää tutkimusta. Tässä hankkeessa kaupunkitutkimus viittaa kaupungin tilallisten ilmiöiden tutkimiseen, jossa huomio kiinnittyy ihmisten ja yhteiskunnan toimintaan.

Esittävällä teatterilla tarkoitetaan tässä yhteydessä perinteistä, tunnistettavaa esitystilannetta, jossa on selkeä esiintymispaikka, esiintyjä tai esiintyjä sekä katsojia.

Soveltava teatteri tarkoittaa teatterin keinojen käyttämistä ei-esityksellisessä tilanteessa. Soveltavaa teatteria käytettiin lähiöiden ongelmatilanteiden esittelyyn työpajoissa sekä piiloteatteriesityksiin julkisissa tiloissa. Sen avulla saatiin myös materiaalia esitykseen.

Osallistava teatteri on osa soveltavaa teatteria ja tarkoittaa yksinkertaisimmillaan sitä, että yleisö osallistuu jollain tavalla aktiivisesti esityshetkeen tai sen syntyyn.

Forum-teatteri on osallistavan teatterin työtapaa tai menetelmä, jolla pyritään ratkaisemaan jokin yhteisön ongelma. Työskentelytapaa käytettiin Ylioppilaskylän työpajoissa.

Piiloteatteri on teatterin esittämisen tapa, jossa yleisö ei tiedä katsovansa esitystä. Tätä tehdään yleensä julkisella paikalla. Usein yleisölle myös paljastetaan lopuksi kyseessä olleen esityksen.

Kaikkia edellä mainittuja teatteritermejä voi myös määritellä toisin tai tarkemmin. Jos aihepiiri kiinnostaa, soveltavan teatterin kirjallisuudesta tai netistä löytää lisää tietoa.

TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

NIMBY (not in my backyard) -ilmiö on usein esillä julkisissa keskusteluissa. Vaikka sanaa NIMBY harvemmin käytetäänkään, kerrotaan mediassa toistuvasti siitä, miten ihmiset eivät halua takapihoillensa uusia ja häiritseviä asioita: vääränlaisia ihmisiä, tapahtumia tai rakennuksia. Halusimme kääntää tässä hankkeessa ajatuksen toisin päin: mitä pitäisi olla omalla asuinalueella, jotta siellä viihtyisi? Tästä ajatuksesta syntyi hankkeen nimi *Joo mun takapihalle!*

Joo mun takapihalle! oli Turun yliopiston kaupunkimaantieteen tutkimushanke vuosina 2010–2012. Hankkeen tavoitteena oli tutkia uudenlaista asukasosallistumisen tapaa, jossa osallistumisen mahdollisuuksia laajennettaisiin teatterin avulla. Kyse oli pilottihankkeesta siksi, että osallistuvaa soveltavaa draamaa ei oltu aiemmin käytetty yhtä järjestelmällisesti asuinalueiden kehittämisessä. Tämänkaltaisia kokeilevan osallistumisen mahdollisuuksia ei myöskään oltu laajasti tutkittu suomalaisessa kaupunkitutkimuksessa.

Koska kyse oli tutkimushankkeesta, sillä oli vahvat tieteelliset lähtökohdat. Asukasosallistumisesta on keskusteltu paljon viimeisten 20 vuoden aikana. Yhden sysäyksen keskustelulle on antanut maankäyttö- ja rakennuslain (1999) pykälä, jossa todetaan yhdeksi lain tavoitteeksi ”turvata jokaisen osallistumismahdollisuus asioiden valmisteluun, suunnittelun laatu ja vuorovaikutteisuus, asiantuntemuksen monipuolisuus sekä avoin tiedottaminen käsiteltävinä olevissa asioissa.” Aiemmissa tutkimuksissa oli todettu kaupunkisuunnittelussa käytettyjen osallistumismenetelmien olevan yksipuolisia ja epäselviä sekä vaativan suunnittelun kielen ja toimintatapojen tuntemusta. Halusimme kehittää näiden menetelmien rinnalle asukkaiden kokemuksista kumpuavaa osallistumismallia, jossa asukkaat voisivat ilmaista itseään omalla kielellään ja sanallisen ilmaisun ohella myös kehollisesti. Tämä päämäärä mielessä toteutettiin teatterityöpaja- ja esityssarja Turun Varissuon ja Ylioppilaskylän alueilla. Teatterin

alalla hankkeen yhteistyökumppaneina olivat turkulaiset Linnateatteri ja Osuuskunta Säättämö.

Teatterityöpajojen aikana kerättiin tutkimusaineistoa työmenetelmäs-
tä ja sen soveltuvuudesta lähiön kehittämiseen. Teatterityöpajojen näh-
tiin edustavan eräänlaista kokeellista osallistumista, jossa taide voi avata
mahdollisuuksia asukkaiden henkilökohtaisista kokemuksista, toiveista,
peloista ja muistoista lähtevälle tarinaperustaiselle osallistumiselle.

SOVELTAVAN TEATTERIN LÄHTÖSUUNNITELMA

Hankkeen teatteriosuus suunniteltiin seuraavanlaiseksi:

SISÄLTÖ

Työpaja- ja esityssarjassa haetaan toimintamalleja, apuvälineitä ja keinoja lasten, nuorten ja aikuisten kaupunkiympäristön parantamiseksi. Samalla hahmotetaan alueen julkisten tilojen uusia käyttömahdollisuuksia. Työpajoilla pyritään aktivoimaan teatterin keinoin lähiöiden lapsia, nuoria ja aikuisia vaikuttamaan itse ympäristöönsä ja sen käyttöön. Tutkimuksella ja siihen aineistoa tuottavalla työpajatoiminnalla pyritään hakemaan myös toimintamallia, jota voisi käyttää myöhemmin muuallakin lasten, nuorten ja aikuisten fyysisen ja sosiaalisen asuin ympäristön muokkaamiseen. Työpajat ja esitys pyrkivät myös siihen, että työpajoihin osallistuvat ja esityksen katsojat näkisivät itsensä aktiivisina tekijöinä omassa asuin-ympäristössään.

VAIHEET

Työvaiheina ovat lähiöiden ongelmatilanteiden esittely työpajoissa, niiden rekonstruointi oikeissa tapahtumapaikoissa, positiivisten ratkaisujen etsiminen teatteriharjoitteilla, piiloteatteriesitykset julkisissa tiloissa sekä kooste-esitys työpajan vaiheista ja päätelmistä teatterin lavalla.

TYÖPAJAT

Työpajat ovat kolmivaiheisia. Lapsille, nuorille ja aikuisille on erilliset työpajat. Työpajat voivat kuitenkin lainata jäseniä toisiltaan demonstraatio- tai esitysvaiheessa.

1. vaihe

Ensimmäisessä vaiheessa työpajoissa tutkitaan ja kerätään lähiöiden lasten, nuorten ja aikuisten kokemuksia lähiöasumisen huonoista puolista.

Kokemukset voivat liittyä joko sosiaaliseen ja/tai fyysiseen ympäristöön. Kokemuksia kerrotaan tai muuten jaetaan toisille työpajoihin osallistuville ja niistä tehdään pieniä, näyteltäviä esimerkkikohtauksia. Näitä voisivat olla esim. miten lapsi kokee humalaiset aikuiset kaupungilla, mistä löytyisi hyvä pulkkamäki, miten rasismia esiintyy arkipäiväisissä tilanteissa, kuinka poliisi suhtautuu julkisissa tiloissa oleviin nuoriin tai miltä äidistä tuntuu ylittää lastenvaunujen kanssa vilkasta katua.

Seuraavaksi työryhmät menevät demonstroimaan kokemuksiaan aitoihin ympäristöihin: joukkoliikennevälineisiin, kauppakeskuksiin, vapaa-ajanviettopaikkoihin yms. Koko ryhmä pääsee näin osalliseksi tapahtumasta. Demonstrointi on ns. piiloteatteria: esiintyjät tietävät, mitä tekevät, mutta katsojat/ohikulkijat eivät tiedä olevansa esityksen katsojia.

2. vaihe

Toisessa työpajavaiheessa puretaan demonstraatioesitysten kokemukset. Saatujen kokemusten perusteella mietitään ja keksitään positiivisia keinoja parantaa valittuja ongelmia ja ongelmatilanteita. Keinoja kokeillaan työpajoissa näyteltynä kohtauksina.

Seuraavaksi toimintatapoja ja/tai fyysisen ympäristön muuttamista mennään kokeilemaan piiloteatterin keinoin niihin kaupunki/lähiömiljööön paikkoihin, joista ongelmat löytyivät.

3. vaihe

Kolmannen vaiheen muodostavat esitykset, joille haetaan mahdollisimman suurta paikallista julkisuutta. Työpajojen tulokset esitellään yleisölle avoimella esityssarjalla niihin soveltuvissa, mielellään autenttisissa tapahtumapaikoissa. Lisäksi esityssarjasta tehdään ainakin yksi isompi koostesitys teatteritilaan.

Keksityssä esimerkkitapauksessa yhden työpajan vaiheet voisivat edetä seuraavanlaisesti:

1. Lämmittelyt

Ryhmä tutustuu toisiinsa teatterinomaisilla lämmittelyleikeillä. Erilaisilla draamaharjoitteilla pyritään luomaan avoin ilmapiiri ja murtamaan ”näyttelemisen” muuri, tekemään selväksi ettei ole tarkoitus varsinaisesti näytellä, vaan esittää vain itseään tai tuttuja ihmisiä eri tilanteissa.

2. Keskustelut

Kerrotaan pienissä ryhmissä eri ongelmista tai asioista, joihin osallistujat halusivat parannuksia. Joku työpajan osallistuja kertoo ryhmässä ongelman: Hänen lapsensa halusivat laskea pulkalla mäkeä parkkipaikan lähellä. Pulkkamäki on kuitenkin vaarallinen alueen liikenteen vuoksi.

3. Ongelmatilanteen esittäminen

Työpajassa näytellään tilanne, jossa lasketaan pulkalla. Osa työpajalaisista esittää pulkalla laskevia lapsia, osa huolestuneita vanhempia ja osa parkkipaikkaa käyttäviä autoilijoita.

4. Syiden etsiminen

Pohditaan tilannetta eri henkilöiden näkökulmasta ja tehdään erilaisilla teatteriharjoitteilla työpajaan osallistuville selväksi eri henkilöiden motiivit omaan toimintaansa.

5. Aito tilanne

Mennään aitoon tapahtumapaikkaan eli pulkkamäkeen tutkimaan paikan ongelmia esittämällä sisätiloissa rakennettuja tilanteita.

6. Ratkaisun hakeminen

Seuraavassa vaiheessa pohditaan ja kokeillaan työpajassa ratkaisuja pulkkamäkiongelmien: Voiko parkkipaikan siirtää johonkin muualle? Voiko alueen tehdä turvallisemmaksi tai löytyykö läheltä jokin muu sopiva pulkkamäki? Voiko tilalle kehittää jotain muuta toimintaa? Kokeileminen tehdään samalla esittämismetodilla kuin ongelmatilanteenkin esittelemi-

nen: näyttämällä tilanteita ja pohtimalla eri henkilöiden suhtautumista asiaan.

7. Ratkaisun esitleminen

Seuraavassa työpajavaiheessa pyritään kokeilemaan löydettyjä ratkaisuja: Siirretään parkkipaikka muualle, aidataan parkkipaikka, otetaan pulkkamäki käyttöön parannetulla tavalla, mennään kokeilemaan uutta pulkkamäkeä tai tehdään jotain muuta ulkoliikuntatoimintaa. Otetaan yhteyttä parkkipaikan omistajatahoon, läheisen koulun opettajiin ja koulun vanhempainyhdistykseen sekä maankäytöstä vastaaviin viranomaisiin ja pyydetään heitä katsomaan ratkaisumalleja. Kutsutaan alueen asukkaita katsomaan aidossa paikassa esitettäviä pulkkamäkitilanteita.

8. Kooste-esitys

Työpajojen tulokset ja sisältö esitellään yleisölle avoimilla esityksillä sopivissa esiintymistiloissa. Esiintymispaikat voivat alueen julkisia tiloja, koulujen jumppasaleja, nuorisotiloja tms. Kooste-esityksen jälkeen pidetään avoin keskustelutilaisuus esityksessä nähdyistä ongelmatilanteista ja niiden ratkaisuista.

VARISSUON TYÖPAJAT

Kuva 2. Piiloteatteria työpajassa: humalainen pummaa tupakkaa ohikulkijoilta (kuva: Paulina Nordström).

VARISSUO

Teatterityöpajojen ensimmäinen vaihe toteutettiin Turun Varissuon lähiössä, jota oli aiemmin tutkittu muun muassa sosiaalisen ja etnisen eriytymisen sekä imago-ongelmien esimerkkinä. Varissuo on Suomen maahanmuuttajavaltaisin asuinalue, jonka noin 8700 asukkaasta 37 % puhuu äidinkielenään muuta kuin suomea tai ruotsia (Turun kaupungin tilastot vuodelta 2011). Varissuon tutkiminen sopi hyvin ympäristöministeriön lähiöohjelmaan, jossa haluttiin tarttua suurten kaupunkien lähiöiden haasteisiin. Olikin odotettavissa, että Varissuon kaltaisesta lähiöstä saata-

vat tutkimustulokset ja toimintamallit olisivat hyvin sovellettavissa myös muiden suomalaisten suurten kaupunkien haasteellisiin lähiöihin.

TYÖSKENTELYTAVAT

Suurin osa Varissuolla käytetyistä harjoitteista ja menetelmistä oli kokeiluja, hyväksi todettuja ja soveltavan sekä esittävän teatterin alalla yleisesti tunnettuja toimintatapoja. Näitä muokattiin tähän hankkeeseen sopiviksi. Myös ohjaajien omat vahvuudet ja persoonalliset toimintatavat määrittivät valittuja harjoitteita.

OSALLISTUJIIEN REKRYTOINTI

Varissuon työpajoihin etsittiin osallistujia kolmeen eri ikäryhmään (lapset, nuoret ja aikuiset), joille oli erilliset työpajat. Työpajojen osallistujia pyrittiin hankkimaan esimerkiksi infotilaisuuden, lehti-ilmoittelun, kauppojen ilmoitustauluilla olleiden mainosten ja koteihin jaettujen esitteiden avulla. Täydennystä ryhmiin haettiin myöhemmin myös iltapäiväkerhon, harrastekerhojen ja yhdistysten kautta.

Lasten ryhmä oli helppo muodostaa. Paikallisen iltapäiväkerhon kanssa kerättiin kiinnostuneista lapsista näytelmäkerho ja sovittiin työpajaajat koulun iltapäiväkerhon aikaraameissa. Samoin aikuisia, aktiivisia varissuolaisia saatiin suhteellisen helposti riittävä määrä. Varissuolla oleva Majanummen monitoimitila oli työpajojen toimintapaikka. Majanummella toimii useita eri harrastusryhmiä, joiden kautta saatiin täydennettyä aikuisten ryhmää.

Nuorten ryhmä oli haastavampi saada kasaan. Tutkijat ja työpajan vetäjä kävivät ilmoittelun lisäksi värväämässä sopivan ikäisiä nuoria suoraan Varissuon kauppakeskus Itäkeskuksen käytäviltä. Tästä huolimatta nuorten ryhmä jäi melko pieneksi. Se päätettiin kuitenkin aloittaa siinä toivossa, että mukaan ilmoittautuneet nuoret pyytäisivät kavereitaan mukaan.

TYÖPAJOJEN TAPAHTUMIA

Hankkeen työpajat pidettiin syys-lokakuussa 2010 kahtena päivänä viikossa. Joka toinen viikko pidettiin myös työryhmän palaveri. Työpajakerrat lisääntyivät kooste-esityksen lähestyessä. Työpajojen tuloksia ja työtapoja esitellyt kooste-esitys pidettiin Linnateatterissa 3.10.2010.

Teatteri-ilmaisun ohjaaja Markku Keränen piti Varissuon työpajat yhdessä tutkijoiden kanssa. Tutkijat olivat paikalla jokaisessa työpajassa. Ennen työpajojen alkua tutkijat haastattelivat kaikki osallistujat. Käytännössä tutkijat osallistuivat myös työpajojen vetämiseen ja auttoivat harjoitteiden tekemisessä sekä huolehtivat lapsiryhmästä omien töidensä ohella.

Nuorten ryhmä yhdistettiin parin työpajakerran jälkeen aikuisten ryhmään osallistujapulan takia. Nuorten viidakkorumpu lähti toimimaan vasta myöhemmässä vaiheessa, kun oltiin jo valmistamassa kooste-esitystä työpajoissa käsitellyistä ongelmista. Esityksessä olikin sitten jo mukana runsaasti nuoria, mukaan lukien varissuolainen katutanssiryhmä DaRainMakerZ.

Alkuperäinen soveltavan teatterin suunnitelmamme ei toteutunut halutulla tavalla. Aikuisten ryhmä halusi enemmän keskustella kuin käsitellä asuinalueen ongelmia teatteriharjoitteilla. Ryhmässä oli runsaasti alueaktiiveja, jotka eivät kokeneet teatterillista lähestymistapaa omakseen. Keskusteluista siirryttiin kankeasti harjoitteisiin, jotka eivät tuottaneet haluttua tavoitetta – uusien ratkaisujen keksimistä asuinalueen ongelmakohtiin.

Lasten ryhmä oli liian nuori ongelmälähtöiseen käsittelytapaan. Ryhmä toimi mukavasti, mutta ei eronnut tarjoakaan normaalista teatterikerhosta. Lasten ryhmästä kerätty aineisto päätettiin jättää tutkimusosion ulkopuolelle, sillä ryhmässä käsiteltyt aihepiirit eivät olleet sen tyyppisiä, että niihin olisi mahdollista tarttua kaupunkisuunnittelun keinoin.

Kuva 3. Da RainMakerZ Majanummen liikuntasalissa
(Kuva: Erika Lilja / Paulina Nordström).

Varissuon työpajassa saatiin kuitenkin käsiteltyä joitain asuinalueen ongelmia ja ongelmatilanteita teatterin keinoin. Esiin tulivat seuraavat mm. seuraavat Varissuolla esiin nousseet asiat:

- Nuorten käyttämän, jalkapallonpeluuta varten rakennetun ministadion purkaminen
- Humalaisten pelottava käytös nuoria maahanmuuttajatyttöjä kohtaan
- Eri väestöryhmien asumisen tavat kerrostaloissa
- Aluetyöntekijän työsuhteen lopettaminen
- Varissuon maine huonona asuinalueena

Kuva 4. Ministadion-tilanteen rakentamista (kuva: Erika Lilja / Paulina Nordström).

Piiloteatteriosuutta käytiin kokeilemassa kauppakeskuksessa ja läheiseen kerrostaloon käytiin tekemässä kohtausta asumistapojen erilaisuudesta. Tämän laajemmin ei toteutettu suunnitelmaa piiloteatterista ja pienistä, aidoilla tapahtumapaikoilla esitettävistä esityksistä.

Jo varhaisessa vaiheessa osallistujat tiesivät, että työpajan annista tehtäisiin kooste-esitys Linnateatteriin. Tämä aiheutti osallistujille ja ohjajalle paineen alkaa valmistella esitystä jo siinä vaiheessa, kun olisi täytynyt vielä jatkaa varsinaisten ongelmien käsittelemistä teatteriharjoitteilla. Sellaiset työpajalaisten kertomat ongelmat, joihin ei liittynyt esityksen kannalta riittävän hyvää tarinaa, jäivät liian vähälle huomiolle.

VARISSUON KOOSTE-ESITYS

Kuva 5. Aluetyöntekijä sovittelee, esityskuva (kuva: Päivi Rannila).

Seuraavassa on kooste-esityksen lyhyt käsikirjoitus. *Kursivoidut tekstin kohdat* ovat työpajalaisten repliikkejä ja **tummennetut videotykillä projisoitua materiaalia valkokankaalle**. Muu teksti kuvailee kohtauksen toimintaa.

ALOITUSKOHTAUS:

Yleisö päästetään sisään katsomoon. Näyttämöllä olevalla valkokankaalla pyörii **videoinstallaatio Varissuosta: videokuvaa kerrostaloista ja valokuvia työpajoista**. Myös musiikki soi. Valot sammuvat katsomosta. Videona näytetään **osa Parvitsin, varissuolaisen kurditaustaisen leipo-**

moyrittäjän, haastattelua. Siinä hän vertaa Varissuota synnyinmaansa kylään.

1. KOHTAUS: MINISTADION

Näyttelijä tulee lavalle pallon kanssa ja huutaa innoissaan: *”Se tuli keväällä ja lähti pois syksyn alkaessa!”*

Valkokankaalle tulee teksti: **Ministadion. Repliikit: Kulmakuntalehden pääkirjoitus 25.8.2010.** Samaan aikaan toiset näyttelijät tulevat lavalle ja alkavat pelata palloa. Pelaaminen keskeytyy näyttelijän vihelykseen. Yksi pelaajista sanoo: *Ei kukaan voi odottaa, että kenttää valvotaisiin koko yö. Jalkapallon pelaaminen kiinnosti joitakin nuoria koko yön!*

Jatketaan pelaamista. Katsomon yläaidasta kuuluu huuto: *Lopettakaa!* Nainen laskeutuu portaat alas. Hänen t-paitansa selässä lukee ”naapuri”. Samalla hän puhuu: *Suomessa eletään suomalaisten tapojen mukaan, ei täällä pelata ja mellasteta keskellä yötä, vaikka olisi kuinka lämmintä.*

Naapuri yrittää ottaa pallon pois. Toiset eivät anna. Hän huutaa: *Mä soitan poliisit!* Jalkapalloilu jatkuu. Esityksessä mukana olevat lapset poistuvat, käyvät laittamassa päälleen t-paidat, joissa lukee ”poliisi”. Tulevat takaisin, näyttävät selässään olevan tekstin, ottavat pallon pois. Yksi poliiseista sanoo: *Tämä menee kaupungin käsittelyyn.*

Kaikki poistuvat lavalta musiikin soidessa. Valkokankaalle tulee samaan aikaan teksti: **Joo mun takapihalle! - Kokeilevan osallistumisen lähiö. Turun yliopiston tutkimushanke. Uudenlaisia asukasosallistumisen tapoja. Osa Ympäristöministeriön lähiöohjelmaa.**

2. KOHTAUS: JUOPOT

Kankaalle heijastetaan videonpätkä, jossa **kaksi nuorta esittää humalaisia sekä teksti: Joskus pelottaa.** Näyttelijä kävelee lavalle, näyttää selkensä jossa lukee: ”juoppo”. Näyttelee juoppoa. Nuori tyttö tulee lavalle. Hänen selässään lukee: ”16-v”. Alkaa puhumaan kännykkään. Juoppo huutelee piinaavan pitkään tytölle: *Hei tyttö, onks sulla tulta?! Hei tyttö, onks sulla*

tulta?! Hei tyttö, onks sulla tulta?!..... Tyttö ei vastaa. Lavalle tulee lisää juoppoja leveään riviin. Juopot alkavat lähestyä todella hitaasti tyttöä. Kaikki hokevat: *Hei tyttö, onks sulla tulta?! Hei tyttö, onks sulla tulta?! Hei tyttö, onks sulla tulta?!.....*

Juuri kun he koskevat tyttöön, tämä huutaa ja lähtee karkuun. Juopot jäävät huojumaan riviin. Yksi juopoista sanoo: *Ei sillä tainnu olla tulta.* Juopot nukahtavat ja poistuvat lavalta. Screenille tulee teksti: **Hankkeessa oli työpajoja eri-ikäisille osallistujille. Niissä käsiteltiin keskustellen ja näytellen asuinympäristöön liittyviä ongelmia. Myös lapsille oli oma työpajansa.**

3. KOHTAUS: MOPOILUA

Valkokankaalle heijastetaan videonpätkä, jossa yksi lapsinäyttelijöistä **tanssii ja laulaa sekä teksti: Liikenneongelmia.** Kolme aikuista kävelee lavalle ja kääntää selkensä. Selässä lukee: ”Lapsi”. Kuuluu moottorin ääntä. Lavalle tulee lapsia, joilla lukee selässä ”mopo” tai ”skootteri”. Mopot ja skootterit ajavat ympyrää ja ”lapset” kaatuvat. Tilanne toistuu. Yksi ”lapsista” huutaa: *Mopot ja skootterit pois jalkakäytäviltä!* Kaikki poistuvat.

4. KOHTAUS: KÄNNYKKÄ

Kankaalle heijastetaan jälleen **videoinstallaatio Varissuosta ja teksti: kiusaaminen ja sovinto.** Taustalta kuuluu lasten leikkimisen ääniä. Samaan aikaan lapset tulevat lavalle. Alkaa leikkikenttäkohtaus. Kohtauksessa varastetaan kännykkä ja tehdään sovinto. Sovinnon jälkeen lapset lähtevät pois ja katsojat näkevät videonpätkän yhden työpajalaisen haastattelusta, jossa hän kertoo Varissuosta.

5. KOHTAUS: NAAPURIT

Näyttelijät tulevat lavalle päällensä t-paidat, joissa lukee ”naapuri”. He teippaavat lattiaan maalarinteipillä rajoja. Screenille tulee teksti: **Asuminen yhdessä.** Alkaa kohtaus, jossa naapurit häiritsevät toisiaan ja soit-

televat toistensa ovikelloja. Kohtaus päättyy siihen, kun kaikki huutavat yhteen ääneen: *Apua!*

Katsomon läpi ylhäältä alas kävelee mies päällensä t-paita, jossa lukee ”aluetyöntekijä”. Hän menee sovittelemaan tilannetta ja antamaan asukkaille neuvoja. Kun tilanne on rauhoittunut, aluetyöntekijä menee lattialle makaamaan. Naapurit kokoontuvat hänen ympärilleen hartaan näköisinä. Yksi naapureista sanoo: *Idea aluetyöntekijästä otettiin käyttöön Varissuolla. Idea levisi ympäri Turkua. Rahat loppuivat kesken. Aluetyöntekijä haudattiin.*

6. KOHTAUS: JERKIT

Sali on pimeänä ja musiikki lähtee soimaan. Screenillä lukee: **Da Rain-MakerZ. Jerkkaajia Varissuolta.** Kuuluu pätäkä työpajalaisen haastattelua: ”Niillä on niinku kilpailu. Niinku tanssin avulla. Ne tekee videoita YouTubeen.” Tanssijat tulevat lavalle tanssimaan.

Tanssin lopussa kaikki esiintyjät tulevat lavalle taputtamaan tahtia. Tanssi loppuu ja tulee pimeys. Screenillä nähdään **kooste Parvitsin haastattelusta.** Kun se loppuu, joku laskee: *yksi, kaksi, kolme!* Kaikki huutavat: *Joo!*

Kumarretaan yhdessä kolme kertaa. Esitys loppuu siihen. Ohjaaja kiittelee osallistujia ja kehottaa kaikkia tulemaan näyttämön taakse kahville ja mehulle.

VARISSUON ESITYKSEN TUNNELMIA JA ESITYKSEN MERKITYS YHTEISÖLLE

Kuva 6. Varissuon kooste-esityksen jälkeen (kuva: Päivi Rannila)

Linnateatterissa pidetty kooste-esitys oli kaikille avoin ja ilmainen. Esitystä oli seuraamassa noin kahdeksankymmentä katsojaa, joista miltei kaikki olivat Varissuolta. Katsojien keski-ikä oli melko alhainen; valtaosa katsojista oli luultavasti tullut toisten nuorien houkuttelemina. Käytöksestä päätellen kovinkaan moni ei ollut käynyt teatterissa aikaisemmin: kymmenisen katsojaa jouduttiin hakemaan tupakalta taiteen pariin, ettei esityksen alku myöhästyisi enempää. Hulina katsomossa ennen esitystä oli tavallista sunnuntaista teatterimatineanäytöstä suurempi.

Yleisön reaktiot esitykseen olivat kuitenkin hätkähdyttävät – positiivisella tavalla. Katsojat eivät selvästikään osanneet odottaa, että esitys käsit-

telisi heille tuttuja asioita ja tapahtumia. Videotallenteina sekaan leikatut varissuolaisten haastattelut, omasta elinpiiristä karrikoidut henkilöhaamot ja lavalla olevat kaverit innostivat yleisöä reagoimaan äänekkäästi ja estottomasti. Yleisö hurrasi, buuasi, taputti ja kommentoi läpi esityksen. Ja piti selvästi näkemästään.

Esitys sinänsä ei ehkä ollut esittävän teatterin kiiltävimpiä helmiä, mutta se ei ollutkaan tavoite. Yhteisöllisyys huokui läpi esityksen, esiintyjät ja yleisö olivat yhtä joukkoa joka eli läpi esityksen tapahtumien. Harvoin tulee teatteriesityksestä tunne, että pääsee kurkistamaan suoraan ihmisten elinympäristöön. Tästä tuli. Hienon iltapäivän kruunasi ilmainen mehu- ja pullatarjoilu yleisölle.

YLIOPPILASKYLÄN TYÖPAJAT

Kuva 7. Työpajalaiset tutkivat Ylioppilaskylästä tehtyä pienoismaailmaa, kuvakaappaus videotallenteelta (video: Tikli Loivaranta).

YLIOPPILASKYLÄ

Turun Ylioppilaskylä on Varissuota huomattavasti pienempi ja asukasprofiililtaan erilainen alue. Kaupunginosan noin 3200 asukkaasta noin 43 prosenttia on opiskelijoita (Turun kaupungin tilastot vuodelta 2011). Ylioppilaskylä on Suomen suurin yksittäinen opiskelija-asutuskohde, jonka historiaa kuvaillaan värikkääksi. Alue sijaitsee parin kilometrin päässä keskustasta Aurajoen rannalla Turun Nummen kaupunginosassa. Alueen opiskelija-asutuskantaa hallinnoi Turun Ylioppilaskyläsäätiö.

MIKSI TEHTIIN UUDESTAAN

Vaikka Varissuon kooste-esityksen nostattama yhteisöllisyyden tunne olikin vaikuttava ja työpajoissa oli paljon onnistumisia, jotain jäi ham-

paankoloon. Varissuon työpajoissa ei nimittäin pystytty kokeilemaan kaikkia alkuperäisen suunnitelman mukaisia toimintatapoja. Samoin kokonaisuuden suunnittelijoille jäi tunne, ettei liika keskittyminen koostesitykseen tehnyt hyvää itse prosessille. Työpajoissa ei osattu paneutua tutkimuksen kannalta kiinnostaviin ongelmiin, vaan keskityttiin liikaa esityksen harjoitteluun. Tuli taas todistettua, että esittävä teatteri voi olla väärin mukaan otettuna soveltavan teatterin pahin vihollinen.

Suunnitelma toteutettiin siis uudestaan, pysyen tarkasti alkuperäisessä ajatuksessa. Suunnitelmasta poistettiin kuitenkin ajatus siitä, että prosessin pitäisi tähdätä esitykseen. Uuden työpajasarjan tutkimusavustajaksi rekrytoitiin fil. yo Tikli Loivaranta sekä teatteriosuuden toteuttajaksi ja tarkemman sisällön suunnittelijaksi teatteri-ilmaisun ohjaaja Hanna Mäkinen. Yhteistyökumppanina teatteriosuudessa oli Osuuskunta Säättämö.

Työpajojen suunnittelun ja toteutuksen täsmentäminen auttoi keskittymään pääasiaan eli alueen ongelmien käsittelyyn teatteriharjoitteilla. Lisäksi karsimme työpajojen ikäjakaumaa. Varissuon kolmen ikäryhmän sijaan Ylioppilaskylän työpajoihin osallistui vain yksi ikäryhmä, nuoret aikuiset. Mukana oli yksi vaihto-opiskelija, minkä vuoksi työpajat pidettiin osittain englanniksi. Työpajaryhmä kokoontui tammi-helmikuussa 2012 kaksi kertaa viikossa, tiistai- ja torstai-iltaisina. Työpajakertoja oli kahdeksan ja ne pidettiin Ylioppilaskylän alueella sijaitsevassa harjoitus-tilassa.

Vaikka Ylioppilaskylänkin työpajat päättyivät pieneen esitykseen alueen ulkotiloissa, päätös esityksestä tehtiin vasta työskentelyn loppuvaiheessa osallistujien kesken eikä esiintymisen paine päässyt häiritsemään asioiden käsittelyä teatterin keinoin.

Suurimmat erot Varissuon ja Ylioppilaskylän työpajojen välillä olivat tiivistetysti seuraavat:

- Ikäfokusointi: Varissuolla haettiin kaiken ikäisiä osallistujia; Ylioppilaskylässä keskityttiin nuoriin aikuisiin.

- Esitykset: Varissuolla tähdättiin teatterisalissa pidettyyn esitykseen; Ylioppilaskylässä esitys oli toissijaisessa asemassa ja se toteutettiin asuinalueen ulkotiloissa.
- Monikulttuurisuus: Varissuolla monikulttuurisuus oli yksi tutkimuksen lähtökohdista, Ylioppilaskylässä ei.
- Työskentelytavat: Varissuon työpajat toteutettiin käyttäen erilaisia soveltavan ja esittävän teatterin toimintatapoja; Ylioppilaskylän työpajat toteutettiin pitkälti Forum-teatterin työskentelytavoilla.
- Suunnitelmat, raportit ja palautteet: Varissuolla alkuperäistä toimintasuunnitelmaa ei tarkennettu tilanteiden mukaan ja työryhmän välinen palautetilaisuus pidettiin kahden viikon välein; Ylioppilaskylässä tehtiin jokaisesta työpajakerrasta tarkka toimintasuunnitelma ja jokaisen tapaamiskerran jälkeen työpajan vetäjä kirjoitti yksityiskohtaisen raportin työpajan työskentelystä.

RAPORTOINTISUUNNITELMA

Jokaisesta työpajakerrasta Hanna Mäkinen kirjoitti raportin, jonka Sami Rannila kävi läpi ja kommentoi. Raportin kysymykset olivat seuraavia:

1. Mitä tehtiin?
2. Jos suunnitelma muuttui, niin miten ja miksi?
3. Mikä onnistui yleisesti?
4. Mikä onnistui suhteessa tavoitteeseen ja mikä tekemisistä palveli tavoitetta (julkisen tilan kysymykset ja hankkeen tavoitteet)?
5. Mikä ei onnistunut ja miksi (suhteessa tavoitteeseen ja yleensä)?
6. Muita huomioita?

TYÖPAJOJEN VAIHEET

Seuraavaan on nimetty ja koottu harjoitteet, joita käytettiin Turun Ylioppilaskylän työpajoissa. Harjoitteiden tapahtumat ja tarkoitukset on poimittu ja tiivistetty Hanna Mäkinen raporteista. Suorat lainaukset hänen raporteistaan on merkitty lainausmerkein. Mäkinen työpajoissa käyttämä työmenetelmä oli pääosin prosessidraamana etenevää forum-teatteria.

1. TYÖPAJAKERTA

Haastattelut

Tutkimusavustaja haastatteli työpajalaiset. Vaikka tämä ei ollut teatteriharjoite, sillä oli selvästi orientoiva vaikutus työpajan osallistujiin.

Kartta minun asuinalueestani

Työpajan vetäjä ja tutkija askartelivat ison karttapohjan Yo-kylästä. Työpajoihin osallistujat piirsivät yleisimmät reittinsä kodista kouluun, kaverille ja ruokaostoksille. Karttaan piirrettiin myös muita mieleen tulevia asioita, kuten pelottava polku kerrostalojen ja hautausmaan välissä, yleisin hölkkäysreitti tai kerrostalot, joissa pidetään paljon bileitä. Tätä karttaa tai pienoismaailmaa täydennettiin koko prosessin ajan.

Kuva 8: Pienoismaailma Ylioppilaskylästä, kuvakaappaus videotallenteelta (video: Tikli Loivaranta).

Lämmittelyharjoitus: kotoa lähtö ja kotiin paluu, kodin siivoamista

Osallistujat näyttivät omat tapansa lähteä kotoa ja palata takaisin. Koteja myös siivottiin miimisesti. Asiat tehtiin neutraalisti, nopeutetun liioittelusti ja erilaisilla tyyleillä: nopeasti, rokaten, laiskasti, iloisesti. Harjoitus oli lämmitys tuleviin tehtäviin ja sen tarkoituksena oli hahmottaa osallistujien suhtautuminen omiin koteihinsa.

Mitä näen ikkunasta

Osallistuja kuvitteli katsovansa ulos kotinsa ikkunasta. Tehtiin patsas siitä, mitä ulkona näkyy: tupakkaa polttavat ja melskaavat teinit, hautausmaa, koirien ulkoiluttajia sekä ihmisiä kävelemässä. Harjoituksen tarkoitus oli löytää ja kuvata omaan asumiseen vaikuttavia asioita.

Asuinalueen patsaat

Osallistuja teki yksin tai ryhmässä patsaan osallistujien haastatteluissa esiin tulleista sanoista. Sanat liittyivät asuinalueeseen. Harjoituksen tarkoitus oli tuottaa tietoa asuinalueesta ja tutustuttaa improvisaatioon harjoitteena.

”Osallistujat tekevät mieleisensä patsaan. Seuraavassa vaiheessa lisään mukaan ns. haastattelukierroksen, jossa painaessani käteni osallistujan selkään, hänen patsaansa alkaa puhua. Patsas voi puhua, vaikka se olisi kivi, hyönteinen tai vaikkapa ranta. Hautausmaa-sana tuotti esimerkiksi haastattelukierroksella tietoa siitä, miten osallistujat katsoivat hautausmaata. Yksi naisosallistuja, joka esiintyi hautakivenä, alkoi käteni kosketuksesta luetella hautakiveen kaiverrettua miehen syntymä- ja kuolin-aikaa. Miesosallistuja makasi ruumiina, ja käteni kosketuksesta kertoi, että hän voi puhua, mutta ei enää muistaa. Jatkoimme näin jonkin aikaa tutkien osallistujien kertomista paikoista ja asioista.”

Kertomuksesta kohtaukseksi: pelottava polku

Osallistuja kertoi häntä pelottavasta polusta asuinalueella. Kertomuksesta tehtiin kohtaus. Ensin liioiteltiin eli tehtiin polusta mahdollisimman pelottava. Pelon kokija määritteli itse, kuinka polusta tulee hänelle pelottavin. Hän esiintyi kohtauksen päähenkilönä kädessään taskulamppu, jolla hän osoitteli pusikoihin. Hän puhui tekaistulle ystävälleen puhelimesta, jotta raiskaajat olettaisivat hänen olevan puhelinyhteydessä maailmaan. Muut osallistujat ilmensivät pelottavia asioita ja ihmisiä: kannistä laita-puolen kulkijaa, takana vaanivaa hiippailijaa ja pelottavia ääniä.

Toisessa vaiheessa osallistuja päätti, mikä tekisi reitistä mahdollisimman hyvän. Hän valitsi positiivisia asioita: ystäviä, kesäpäivän ja aurin-gon. Harjoituksen tarkoituksena oli tutkia pelon muotoa, miten sitä hallitaan ja mitä pitää muuttaa, jotta oma tunnekokemus muuttuu.

Määrittelyketjun kautta kohtaukseksi

Osallistujat tervehtivät eri rooleissa toisiaan. Toisessa vaiheessa mukaan otettiin keksitty nimi ja kättely. Joka kerta, kun tavattiin uusi ihminen, keksittiin uusi nimi ja tapa olla toisen kanssa. Kolmannessa vaiheessa otettiin esittelyyn mukaan ammatti, joka myös vaihtui siirryttäessä ihmiseltä toisen luo. Neljännessä vaiheessa otettiin mukaan paikka, jossa kohtaus tapahtui.

Tämän jälkeen tehtiin varsinainen kohtaus. Ohjaaja määritti tapahtu-mapaikan ja osallistujat loivat muun sisällön.

Mikä on tai voisi olla kaunista asuinalueellani?

Askarrehtiin kauniita asioita asuinalueelta. Sai askarrella myös kauniita asioita, joita haluaisi olevan asuinalueella.

Asuinalueen asukkaiden haastattelut

Osallistujat miettivät kysymyksiä, joita halusivat kysyä oman asuinalueensa asukkailta. Kysymysten täytyi liittyä työpajan tavoitteisiin. Tämän

jälkeen mentiin tekemään haastatteluja asuinalueelle. Tehtävän tarkoituksena oli hankkia tietoa siitä, mitä asukkaat ajattelevat asuinalueestaan ja tehdä siitä materiaalia teatteriharjoitteisiin.

2. TYÖPAJAKERTA

Lämmitysleikki Joo! -peli

Pelissä kuka tahansa osallistuja sai huutaa missä tahansa järjestyksessä esimerkiksi ”ollaanko oravia?” ja kaikki muut osallistujat vastasivat tähän yhteen ääneen: ”joo!”. Sen jälkeen kaikki näyttelivät oravia niin pitkään, kunnes kuka tahansa huusi seuraavan ehdotuksen siitä mitä näytellään seuraavaksi.

Tutustuminen omaan asuinalueeseen: sokean kuljettaminen pareittain

Sokean kuljetusharjoituksessa toinen parista piti silmät kiinni ja toinen johdatti häntä. Aluksi aloitettiin tutustumalla sokeana kulkemiseen ja sokean kuljettamiseen. Kun se sujui, otettiin mukaan tehtävään jokin kuljettajan valitsema reitti, jota hän tutki sokean kautta. Tutkittiin millaisia esteitä, vaaroja ja ääniä reitillä oli. Tämän harjoituksen tehtävänä oli oppia havainnoimaan ympäristöä muiden ihmisten kautta.

Sokeaksi jättäytyvä johdatettiin itselle merkitykselliseen, kauniiseen tai jollain tavalla erityiseen paikkaan, josta kovin moni ei välttämättä tiedä. Paikassa sokeana vieraillut tiivistä kokemuksensa runomuotoon, jolloin kiteytyi jotakin hänen kokemastaan paikan yleisilmapiiristä ja sokeata kuljettaneen kertomuksesta.

Tämän jälkeen osallistujat miettivät omia nukkumisrituaalejaan, valitsivat muutaman liikkeen ja toistivat musiikin soidessa valitut liikkeet peräkkäin liioitellen niitä. Sitten osallistujat valitsivat itselleen parin ja opettivat liikkeet parilleen niin, että molemmat osasivat toistensa liikkeet. Liikkeet näytettiin toisille pareille. Näistä liikkeistä jokainen valitsi sellaiset, jotka kuvasivat sokeankuljetustehtävässä vierailtua paikkaa tai joita tarvittiin tuossa paikassa kulkiessa. Tästä muodostunut tanssi opetettiin

parille ja teokset esitettiin muulle ryhmälle siten, että paikassa vierailut ”sokea” luki runotekstinsä samanaikaisesti kuin paikkaan vienyt henkilö tanssi parinsa kanssa. Tällä harjoitteella tutkittiin asuinalueella olemisen tapoja sekä osallistujien erilaisia näkemyksiä ja kokemuksia alueesta.

Puhuvat patsaat asuinympäristössä

Asuinalueella tehtyjen haastattelujen pohjalta alettiin rakentaa kohtauksia. Aluksi tehtiin patsasharjoitteita haastatteluista esiin nousseista kysymyksiä sekä pohdittiin, keitä ihmisiä oli paikalla patsaan läheisyydessä. Muodostettiin patsas, jota ohjaaja haastatteli. Pyrittiin löytämään syitä, miksi kukin ihminen toimii kuten toimii. Siirryttiin vähitellen tapahtumasarjaan, josta syntyy kohtaus.

3. TYÖPAJAKERTA

Runot ja patsaat tapahtumapaikoilla

Mentiin asuinalueella osallistujien valitsemiin paikkoihin ja esitettiin muulle ryhmälle liikkuva patsas ja siihen liittyvä runo.

Lämmittelyharjoitus: mitä sä teet?

Harjoituksessa ringin keskellä ollut työpajalainen teki jotakin – esimerkiksi neuloi sukkaa. Kun toinen osallistuja tuli kysymään häneltä ”mitä sä teet?”, hän vastasi jotakin aivan muuta kuin mitä hän on tekemässä, kuten ”pelaan jalkapalloa.” Tämän jälkeen kysyjä teki edellä mainittua toimintaa ja seuraava kysyjä tuli paikalle jne.

Mainospatsaita asuinalueelta

Käytiin asuinalueella ja mietittiin sen hyviä puolia ja mitä alueella voisi parantaa. Jokainen toi ehdotuksensa harjoitustilaan ja niistä rakennettiin patsaita. Patsas näytteli ja kertoi ohikulkijalle alueen hyvästä puolesta, kauniista tai mielenkiintoisesta paikasta tai alueen ongelmasta.

Kuva 9. Runo ja liikkuva patsas, kuvakaappaus videotallenteelta (video: Tikli Loivaranta).

”Mitä voisi tehdä” -kohtauksia

Mietittiin asioita, joita osallistujat haluaisivat parantaa asuinalueellaan. Useampi osallistuja halusi ratkaisun siihen, etteivät he tunne naapureitaan. Mietittiin yksin tai pareittain miten ongelman voisi ratkaista. Näyteltiin tilanne, jossa osallistuja kutsuu naapureita kylään tai järjestää juhlat yleisellä paikalla. Miten nämä tilanteet voisi toteuttaa ja mitä voisi tapahtua? Saavutettaisiinko lopputulos, eli tutustuisivatko asukkaat naapureihinsa? Arvailujen sijaan näyteltiin tilanteita.

4. TYÖPAJAKERTA

Me mennään

Toinen parista valitsi paikan ja toiminnan, jota molemmat paikassa toteuttavat. Poimittiin eri paikkoja omalta asuinalueelta.

Prosessidraama alueen ongelmasta

Kerättiin paperilapuille ongelmia ja siroteltiin ne ympäri tilaa. Jokainen osallistuja meni sen ongelman luo, jonka käsittelemistä piti tärkeimpänä. Sen jälkeen jokaisen ongelman täytyi perustella miksi hänet pitäisi valita ja saada siten toiset vakuutettua puolellessa.

Seuraavaksi ongelmasta rakennettiin kohta. Harjoituksessa osallistujat saivat itse valita roolinsa sekä keskustella ja tehdä päätöksiä omaa asuinalueensa koskien. Jokainen sai pysytellä roolin turvassa tai hakea roolin kautta uudenlaista näkökulmaa asuinalueeseensa.

”Tämän jälkeen jaoin osallistujille punaiset kynät ja sirottelin uudelleen tilaan työpajan ensimmäisessä harjoituksessa käytetyt laput kirjoituksiin. Pyysin osallistujia vetämään kahteen vähiten ongelmalliseen paperiin rastin. He rastittivat yhteensä puolet lapuista. Seuraavaksi pyysin heitä valitsemaan heitä eniten haittaavat ongelmat, samoin kuten ensimmäisessä tehtävässä. Kaikkiin niihin kolmeen lappuun, jotka ensimmäisellä kerralla oltiin otettu käsittelyyn, oli piirretty punainen rasti. Vain erityishyvien perustelujen kera sai ottaa näitä rastittuja lappuja. Kukaan ei käyttänyt tätä oikeutta hyväkseen, vaan kaikki valitsivat uudet ongelmat. Tässä kohtaa he saivat perustella miksi rastittivat paperit, jokainen yksitellen kameralle. Kaksi ihmistä valitsi uudeksi ongelmaksi saman lapun, jossa luki huoltotöiden häiritsemisestä aamuisin. Yksi ihminen valitsi lapun ’Neighbours don’t know each other’. Kaksi muuta perustelivat hänelle, että tämä naapureiden tuntemattomuus on ennemminkin suomalaisen kulttuuriin kuuluva seikka kuin asuinalueita erityisesti koskeva piirre. Harjoituksen tarkoituksena on tuoda päivänvaloon osallistujien erilaisia lähtöajatuksia, patistaa tekemään päätöksiä ja luomaan pitäviä perusteluja. Harjoitus tutkii ryhmädynamiikkaa ja vallankäyttöä.”

Aloituksen jälkeen prosessi eteni seuraavin vaihein:

1. Keskustelu siitä, miten ongelma voidaan parhaiten esittää
2. Ongelman esittäminen kohtauksena
3. Keskustelu siitä, mitä pitäisi tehdä ongelman ratkaisemiseksi
4. Kohtaus, jossa yritetään ratkaista ongelma
5. Keskustelu siitä, miten pitäisi edetä
6. Kohtaus, jossa edetään ongelman käsittelyssä
7. Keskustelu siitä, miten pitäisi edetä
8. Kohtaus, jossa edetään ongelman käsittelyssä jne.

Olennaista oli, ettei ongelmanratkaisun toimivuutta pohdittu liikaa, vaan ratkaisua kokeiltiin heti näyttelemällä. Jos tuntui siltä, ettei ongelma näin ratkea, kokeiltiin jotain uutta. Ei myöskään tyydytty helppoihin, turhan toiveikkaisiin tai epärealistisiin ratkaisumalleihin. Prosessia jatkettiin, kunnes päästiin ratkaisuun, joka tuntui realistiselta tai mahdolliselta toteuttaa.

”Kysyin osallistujilta, miten olisi mielekästä jatkaa. He päättivät, että mielekkäintä olisi yrittää tavoittaa mahdollisimman paljon asukkaita. He miettivät erilaisia mainostustaktiikoita, ja päätyivät siihen, että parasta olisi aluksi herättää tietoisuus levittämällä julisteita käytäviin ja sen jälkeen lisätä keräyslippaita alueelle. He myös päättivät, että alikulkutunnelin luona olisi hyvä vaikuttaa ihmisiin. Tämän katsoimme kohtauksena niin, että ohi kulki kaksi eri opiskelijaa, jotka molemmat ottivat positiivisen kannan lahjoitukseen. Tähän päätimme prosessidraaman sillä erää.”

5. TYÖPAJAKERTA

Lämmittelyharjoitus: sokean ohjausta

Parista toinen sulki silmät ja toinen parista ohjasi äänellään sokeana kul-

kevaa koskematta häneen. Tämän jälkeen lisättiin kierroksia tekemällä yhdestä parista susipari, joka yritti ottaa kiinni lammaspareja.

Pareittain tehtäviä prosessidraamoja

”Annoin tehtäväksi luoda ensin kohtauksen, jossa ongelma tulee ilmi. Sen jälkeen piti esitellä ratkaisu ongelmaan ja mitä ratkaisusta seuraa. Tehtävässä piti myös luoda itseä kaukana oleva hahmo, jolla on erilainen maailmankuva kuin itsellä. Osallistujat saivat näin aikaa tehdä tietoisemmin itseään kaukana olevia hahmoja, ja siten tuottaa erilaista materiaalia havainnoitavaksi. Parit työskentelivät itsenäisesti ja niin, etteivät he nähneet toisten parien harjoittelua.”

”Osallistujat vaihtoivat pareja. Pyysin heitä miettimään jonkin Ylioppilaskylän rakenteeseen liittyvän ongelman tai epäesteettisyyden ja ratkaisun siihen. Heidän tehtävänään oli olla mainostoimiston edustajia ja kehittää mainos ratkaisusta. Parit työskentelivät itsenäisesti ja harjoittelivat siten, että toiset eivät nähneet heidän esityksiään, jolloin esitykset pysyivät yllätyksinä.”

Välipohdintaa: prosessidraaman ratkaisukohtausten esittely julkisesti

Prosessidraaman tarkoitus ei ole saada aikaan julkista esitystä. Jos osallistujille riittää jonkin ongelman käsitteleminen omassa porukassa prosessidraamalla, on tavoite saavutettu. Jos taas arvellaan julkisesta esityksestä olevan todellista hyötyä ongelman ratkaisulle ja ihmisille, joita se koskettaa (esim. asuinaluetta koskeva ongelma), kannattaa harkita kohtausten esittämistä julkisesti.

Päätös esittämisestä kannattaa tehdä vasta prosessin viime vaiheissa eikä sen pidä viedä paljoa aikaa varsinaiselta asialta eli ongelman käsitteilyltä. Esittämisen kynnyks kannattaa pitää mahdollisimman matalana. Ongelmat esitellään esityksessä juuri niin kuin ne on jo aiemmin esitetty prosessin varhaisemmassa vaiheessa. Ei siis paranneta kohtausta teatteril-

lisesti. Kyseessä ei ole hiottu teatteriesitys, vaan rosoinen demonstraatio asian käsittelyn vaiheista.

Esityspaikkana toimii parhaiten ongelman esiintymispaikka tai alueella oleva muu, helposti lähestyttävä tila.

6. TYÖPAJAKERTA

Tämä työpajakerta keskittyi esityksen rakentamiseen.

YO-kylän esityksen rakenne

1. kohta: Scary road (Pelkopolku)
2. kohta: Annoying maintenancework (Ärsyttävät huoltotyöt)
3. kohta: Happiness, coloriness, beauty – consults (Esteettinen muutos Yo-kylään)
4. kohta: Lights agents, and a poem about Halisten koski (Runoja ja valoa)
5. kohta: Building the library (Kirjaston puute – ongelma ratkaistaan)
6. kohta: Dance the space away – cemetery (Runo hautausmaalta)
7. kohta: Recycling consults! (Kierrätyskonsultit)
8. kohta: There's no place to party! (Juhltilan puute Yo-kylässä)
9. kohta: Common kitchens – forum-theatre scene? (Kerroskeittiön käyttöönotto)
10. kohta: Poem about place where you have to crawl in (Runo ryömintäpaikasta)

”Osallistujista Shuvitille annoin tehtäväksi miettiä, miten ärsyttävien huoltotöiden kohtausta saataisiin pienemmäksi. Susanna mietti tansseja, joihin meillä ei ollut tarpeeksi liikkeitä. Juuli pohti kirjastokohtausta ja Tikli piirsi kohtausta varten suuren kartan. Tämän jälkeen lähdimme harjoittelemaan kohtauksia. Harjoittelu oli tavallista ohjaajavetoista työskentelyä, sillä yritimme vain saada esityksen valmiiksi ja huomattavan lyhyessä ajassa.”

7. TYÖPAJAKERTA

”Harjoittelimme ’Tunteita ja tuoksuja Ylioppilaskylässä’ -esityksen (’The Young and Restless in the Student Village’) varsinaisessa esityspaikassa. Esityspaikaksi oli valikoitunut ensimmäisillä kerroilla käsitelty pelkopolku kerrostalojen ja hautausmaan vieressä. Tähän paikkaan katsojat oli myös helppo johdattaa ravintola Three Beersin edustalta. Kenraali-harjoituksessa huomasimme, että tilaa oli paljon enemmän kuin aiemmissa harjoittelupaikoissa, joten levensimme kohtausten käyttämää fyysistä tilaa. Pyysin esiintyjä puhumaan erityisen kovaa, koska kaduilla huristelevat autot söivät ääntä. Sääolosuhteet olivat kohtalaisen eksoottiset, pakkasta ulkona oli -15 astetta. Osallistujat kestivät pakkasta hyvin, mutta harjoituksessa pidin tempoa yllä, sillä katsojat eivät (toivottavasti) liikkuisi esityksen aikana, joka tarkoitti sitä, että esityksemme pitäisi olla lyhyehkö, että ihmiset eivät jäätyisi.

Esityksen aluksi kerroin mihin kokonaisuuteen esitys ja sen teemat liittyivät kuin myös sen, että esitys oli koottu työpajan sisällä esiintulleista aiheista ja kohtauksista. Esitys meni hienosti, ja polkua käytävien sivullisten kulku kaupunginosasta kertovan esityksen sisällä teki esityksestä virtaavan ja rennon. Osallistujat tsemppasivat hienosti ja yleisöäkin saimme noin 15 henkeä. Tapahtuma oli ilmainen.

Esityksen jälkeen ilmoitimme, että Tikli voisi haastatella ihmisiä Three Beersissä heidän kokemuksestaan esityksestä. Baariin lähtikin reilut kymmenen henkeä. Menimme myös osallistujien kanssa sinne ja kävimme nopeasti läpi esiintyjien tuntemukset. Heillä oli hyvä, onnistunut fiilis ja tunne siitä, että esitys meni kuten sen pitikin.”

8. TYÖPAJAKERTA: TYÖPAJOJEN LOPETUSKERTA

Usein unohtuu tai tuntuu vaikealta tehdä kunnon päätöskerta teatterityöpajoille. Jos teatterin keinoin on käsitelty jotain asiaa, täytyy prosessi hoitaa huolella loppuun asti. Sitä suuremmalla syyllä, mitä vaikeampia tai osallistujille merkittävämpiä asioita on käsitelty. Seuraavana on kuvaus Ylioppilaskylän päätöskerrasta:

”Tapasimme osallistujat TVO:n tiloissa. Shuvit ei päässyt osallistumaan, joten osallistujia oli paikalla neljä, joista kaksi tuli hieman myöhässä luennoiltaan.

Aluksi juttelimme esiintyjien kokemuksesta esityksestä ja myös siitä, millaisia kommentteja he olivat katsojilta saaneet. Palaute oli pääosin positiivista, vaikkakin yhtä esiintyjää hieman harmitti pieni unohdus rakenteessa, jonka hän kylläkin esityksestä korjasi hienosti. Aloimme katsoa Tiklin noin 50 minuuttiseksi editoimaa tallennekoostetta.

Tallennetta katsoessamme osallistujat huomioivat sitä, miten esitys oli muuttunut harjoituksista, mitä oli jäänyt prosessissa pois ja mitkä kohdat olivat tiivistyneet. Esimerkiksi ’Happiness, colorness, beauty-ness’ -konsulttien kohtauksesta oli jäänyt taideakatemiaisen taiteilijan Kukka-Maarian inspiraation saamiskohtaus pois. Osallistujat nauroivat omille englanninkielen mokilleen, kuin myös kohtausten hulluudelle. Tallenteen jälkeen puhuimme yleisesti esityksen maailmasta, esim. tanssit onnistuivat hienosti ja toivat positiivisuutta muuten epäkohtiin keskittyvään teokseen.

Tikli haastatteli osallistujia lopuksi siitä, miten työpajassa toiminen vaikutti heihin ja heidän suhteeseensa Yo-kylään. Rakensin samalla pienoismaailman heidän silmiensä eteen viimeistä kertaa ja sitä käytettiin myös keskustelun ja uusien ideoiden pohjana. Täydensimme pienoismaailmaa muutamilla ilmaistuilla kauneuden, yksinäisyyden tms. paikoilla. Ollin piti lähteä hieman aiemmin, ja hyppäsimmekin puoli yhdeksän aikaan viimeiseen pajan harjoitteeseen.

’Kuiski hyvää selän takana’ -harjoite menee siten, että yksi osallistujista on selkä päin toisiin, ja muut hiippailevat hänen takanaan ja kuiskivat hänen korvaansa kauniita sanoja, kehuja, kiitoksia ja toivotuksia, niin että loput osallistujat eivät kuule mitä kahden välillä tapahtuu. Teimme näin kaikille osallistujille ja kun lopetimme, he toivoivat, että saisivat tehdä harjoitteen myös minulle ja Tiklille. Kuiskitut asiat saivat kaikki hyvälle mielelle, joka onkin yksi harjoitteen tarkoituksista. Harjoitteen tehtävä on myös luoda positiivinen luopuminen työryhmästä ja saada palautetta omasta osallistumisesta ja aikansa uhraamisesta. Kii-timme Tiklin kanssa vielä lopuksi osallistujia ja lupasimme yrittää saada pienoismaailman Turun Ylioppilaskyläsäätiön toimistoon näyttille.”

TOIMINTAMALLIPOHDINTAA

Ylioppilaskylän viimeisessä työryhmätapaamisessa pohdimme silloisen työryhmän (Sami Rannila, Päivi Rannila, Hanna Mäkinen & Tikli Loivaranta) kanssa Ylioppilaskylän työpajojen toimintaa ja työskentelytavan soveltuvuutta muille asuinalueille.

Hankkeella oli tarkoitus etsiä asumiseen ja asumisviihtyvyyteen vaikuttavia ongelmia sekä keksiä tapoja ratkaista niitä. Innovatiivisimmat ratkaisumallit tulivat esiin nimenomaan roolivaihdon kautta – esimerkiksi siten, että äänekkäiden huoltotöiden järjestäjän, äänistä kärsivän asukkaan ja asuinrakennuksen omistajan rooleja vaihdeltiin.

Sekä Varissuon että Ylioppilaskylän työpajoissa esiin tulleiden ongelmien painopiste oli sosiaalisissa kysymyksissä. Fyysiseenkin tilaan liittyvät kysymykset tulivat esiin, mutta nimenomaan sosiaalisesta näkökulmasta: naapurit eivät tunne toisiaan, äänieristys on huono, pahat hajut tulvivat keittiöstä, huoltotyöt aloitetaan liian aikaisin, ohjeita on saatavissa vain englanniksi, kaikki eivät kierrätä tai kulttuurierot vaikeuttavat asumista.

Asuinalueiden kehittämiseen tähtäävissä työpajoissa hyväksi toimintatavaksi osoittautui prosessidraama, jossa subjektiivisia kokemuksia jaettiin ja ongelmanratkaisussa edettiin vähitellen syvemmälle. Työparityöskentely, ja etenkin tutkija/teatterintekijä -työpari, tuntui välttämättömältä tässä työtavassa: työpari saattoi prosessin edetessä miettiä yhdessä missä mennään, mitä voisi tehdä paremmin ja miten fokus saataisiin pidettyä halutussa asiassa. Vaikka tutkijat keskittyivät omaan työhönsä ja työpajaohjaajat omaansa, ilman erittäin läheistä tieteen ja taiteen välistä yhteistyötä hanketta ei olisi voitu toteuttaa. Tutkijat osallistuivat aktiivisesti työpajojen harjoituksiin ja toteuttamiseen, ja työpajaohjaajat rakensivat harjoitteet mahdollisimman paljon tutkimusta hyödyntäviksi.

Suosittelemme, että vastaavissa työpajoissa työpajojen vetäjät kannattaa kouluttaa ja orientoida asiaansa ennen työskentelyn aloittamista, sillä asuinalueen ja tutkimuksen tavoitteiden tuntemus ovat välttämättömiä.

Työpajojen vetäjille voi pitää esimerkiksi kahden päivän koulutuksen, jossa käydään läpi käytettävät työmetodit ja kokeillaan niitä. Työpajojen vetäjien täytyy suunnitella tapaamiskerrat ja hyväksyttää ne työpajojen johtajalla tai käyttää jotain muuta sopivaa opponenttia suunnittelussa. Työpajojen toimivuutta kannattaa testata ennen varsinaisia työpajoja. Myös harjoitteiden ja aikataulujen täytyy olla mietittyjä, ja työpajalaisten rekrytointiin täytyy panostaa.

MITÄ VAADITAAN OHJAAJILTA

Ihanneohjaajan ominaisuuslista on pitkä ja haastava. Ihanneohjaajalla on:

1. Kokonaisuuden ymmärrystä
2. Tilanneherkkyyttä; näyttää suuntaa, mutta kyky antaa tilanteen välillä viedä
3. Epävarmuuden sietokykyä
4. Toimintatapojen asiantuntemusta
5. Kykyä kuunnella, innostaa ja pitää kiinni tavoitteesta
6. Taitoa toimia ryhmänvetäjänä
7. Kiinnostusta perehtyä tieteen alaan, josta on tarkoitus saada tutkimustuloksia
8. Rohkeutta siirtyä keskustelusta toimintaan

TOIMIVAKSI TODETTUA

Totesimme, että hankkeesta voi tehdä toimintamallin, jonka avulla voi käsitellä jonkin asuinalueen asukkaiden kokemia ongelmia asuinympäristössään. Työtapa sopii nimenomaan alueen sosiaalisten ongelmien, asukkaiden turvallisuuden tunteen sekä alueen viihtyvyyden ja käytettävyyden tarkasteluun. Pidetyissä työpajoissa fyysisen ympäristön ongelmat innostivat vain alueella pidempään asuneita. Tämä oli melko odotettavaa, sillä ohikulkupaikkana toimiva asuinalue ei välttämättä herätä niin suuria tunteita, että asukkaalla olisi kiinnostusta alueen kehittämiseen.

Toimintamalli synnyttää ainakin seuraavia positiivisia vaikutuksia:

1. Asukkaan tunne asuinalueen viihtyisyydestä lisääntyy, kun alueeseen ja sen asukkaisiin tutustuu paremmin. Tämä lisää myös turvallisuudentunnetta alueella liikkumisessa.
2. Työpajojen osallistujille syntyy halu tehdä samanlaista asuinalueen kehittämistä oma-aloitteisesti.
3. Osallistujat uskaltavat paremmin vaikuttaa naapureihinsa sekä kiinteistöjen ja julkisten tilojen omistajiin ongelmatilanteissa.
4. Tutustuminen alueen mahdollisuuksiin, historiaan ja ihmisiin saa alueen tuntumaan omalta kotiympäristöltä.
5. Tekemällä asuinalueen ongelmat näkyviksi toimintamalli auttaa suhtautumaan niihin uudella tavalla.
6. Työpajoihin muodostuu rento ja vapautunut tunnelma, kun niissä käsitellään itselle läheisiä ja asukkaille yhteisiä asioita. Kenenkään ei tarvitse pelätä näyttelemistä.

VAATII VIELÄ PARANTAMISTA

Toimintamallin yksi ongelma on se, ettei se osallista riittävästi asuinalueiden suunnittelun parissa työskenteleviä. Alueen käyttöön ja rakentamiseen liittyvien päättäjien ja suunnittelijoiden mukanaolo motivoisi työpajoihin osallistuvia. Työryhmä jäi pohtimaan, voisiko kaupunkisuunnittelija osallistua työpajaan kertomatta oman työnsä luonnetta. Myös pelkän esityksen näkeminen voisi olla silmiä avaava kokemus sekä päättäjille että suunnittelijoille.

Muina parantamisen kohteina nähtiin:

1. Osallistujamäärän varmistaminen: Ylioppilaskylän työpajoissa oli vain muutama osallistuja, vaikka ihanneryhmän koko olisi noin 10 työpajalaista työparia kohden. Työpajojen päämääränä on enemmän sisällöllinen kuin määrällinen vaikuttaminen, mutta riittävä osallistujamäärä takaa sen, että työpajalaisille jää myös aikaa seurata muiden työskentelyä ja saada sen pohjalta uusia ajatuksia.

2. Asukkaiden sitouttaminen: Vastaavat hankkeet kannattaa aloittaa jollain alueen asukkaita houkuttavalla ja koukuttavalla aloituskerralla; ikään kuin myyntitilaisuudella, joka saa asukkaat sitoutumaan viikkoja kestäväan työskentelyyn.
3. Pohdinta: Toimintasuunnitelman lisäksi tarvitaan prosessin tarkasteluhetkiä, joissa pohditaan miksi jokin asia tehtiin, jäikö jotain olennaista käsittelemättä tai mikä työskentelyssä on olennaista.
4. Tasa-arvoisuus: Työpajojen osallistujille täytyy olla tunne, että jokaisen ongelmaa/asiaa käsitellään tasapuolisesti ja tasa-arvoisesti.

Esteinä ratkaisumallin vielä paremmalle toteutumiselle nähtiin myös ulkotyöskentelyä haittaavat sääolosuhteet, osallistujien rajoittuminen perheettömiin ja työpajakertojen liian vähäinen määrä, jotta forum-teatteriprosessi olisi voitu toteuttaa riittävän huolellisesti.

PÄÄHUOMIOT

Suurimpana vaarana prosessin etenemisessä on kuitenkin fokuksen hukkaaminen: auttaako tämä harjoite tavoitteeseen pääsyä? Jos auttaa, se tehdään. Jos ei auta, harjoitetta ei tehdä, vaikka sen tekeminen olisi kuinka kivaa. Yhtä tärkeää on näkökulman rajaaminen: jos on tarkoitus käsitellä alueen infrastruktuurin tai henkisen ilmapiirin ongelmia teatteriharjoitteilla, ei kannata rasittaa prosessia esimerkiksi monikulttuurisuuden problematiikalla. Myös työpajaan osallistujat ja työryhmä täytyy valita harkiten.

TOIMINTAMALLIRUNKO

Varissuon ja Ylioppilaskylän kokemusten perusteella selkeimmältä toiminnan etenemistavalta tuntuu jatkumo: lämmitys – ryhmäytys – asuinalueen ongelmien esiintuominen – ongelmien käsittely autenttisissa paikoissa – esittäminen – prosessin lopettaminen.

Toimintamalli voi edetä seuraavien vaiheiden kautta:

1. Lämmittelyt

Ryhmä tutustuu toisiinsa teatterinomaisilla lämmittelyleikeillä. Erilaisilla draamaharjoitteilla pyritään luomaan avoin ilmapiiri ja murtamaan ”näyttelemisen” muuri: tekemään selväksi ettei ole tarkoitus varsinaisesti näytellä, vaan esittää vain itseään tai tuttuja ihmisiä eri tilanteissa.

2. Keskustelut

Kerrotaan toisille ongelmista tai asioista, joihin halutaan parannuksia.

3. Ongelmatilanteen esittäminen

Työpajalaiset näyttelevät esiin tulleet tilanteet ongelmineen. Jos mahdollista, ongelman/parannuksen esiin tuonut henkilö roolittaa tilanteen haalamallaan tavalla.

4. Syiden etsiminen

Pohditaan tilannetta eri henkilöiden näkökulmasta ja pyritään erilaisilla teatteriharjoitteilla selventämään tilanteeseen liittyvien henkilöiden motiivit omaan toimintaansa.

5. Aito tilanne

Mennään aitoon paikkaan tutkimaan ja katsomaan paikan ongelmia näyttelemällä. Voidaan tehdä myös piiloteatteriesityksiä ongelmista.

6. Ratkaisun hakeminen

Työpajassa näyttelemällä pohditaan ja kokeillaan ratkaisuja. Kokeileminen tehdään samalla esittämismetodilla kuin ongelmatilanteen esitleminen: näyttelemällä tilanteita ja pohtimalla, miten eri henkilöt suhtautuisivat asiaan nyt. Ratkaisumalleja voidaan käydä kokeilemassa tapahtumapaikoilla piiloteatteriesityksinä.

7. Ratkaisun esitleminen

Kerrotaan löydetyistä ratkaisuista esittämällä niitä aidoissa paikoissa. Alueen asukkaat kutsutaan katsomaan esitystä.

8. Prosessin päätös

Keskustellaan työpajalaisten kanssa prosessin aiheuttamista tuntemuksista. Tehdään selkeä lopetus teatteriharjoituksilla, yhteisellä juhlalla tai muulla lopetusrituaalilla.

TAIDETTA JA TIEDETTÄ KAUPUNKISUUNNITTELUUN

Taidetta tehdään, rahoitetaan ja kulutetaan pääasiassa sen itsensä vuoksi. Samalla usein väheksytään taiteen välinearvoa. Vaikka taiteen erilaiset terapeuttiset ja ihmisten yhteishenkeä kohottavat vaikutukset ovat tunnettuja ja yleisesti hyväksyttyjä, kokonainen taiteen soveltamisen ala on tällä hetkellä hyödyntämättä: taide tieteen apuna. *Joo mun takapihalle!* -hankkeen perusteella voi ajatella, että (teatteri)taide voi tieteeseen yhdistettynä tulla myös osaksi kaupunkisuunnittelua.

Miltä jokin tuntuu? Loppujen lopuksi vain tämä kysymys on relevantti. Ydinvoiman tarpeellisuudesta ollaan montaa mieltä, mutta eihän edes ydinvoiman vastustajien pahin kauhuskenaario eli ydinlaskeuma periaatteessa haittaa ihmisiä mitenkään – elleivät syntyvien lasten ylimääräiset sormet ja kalojen kaksi pyrstöä tuntuisi ikävältä katsoa. Kunnat yhdistyvät, rahaa säästyy – entäs sitten? No kun tuntuu pahalta asua muualla kuin ennen... Asuinalueen tiet vedetään viivoittimella. Näin on helpointa rakentaa viemärit ja aurata kadut. Mutta samalla unohdetaan, että ihmisistä yksinkertaisesti tuntuu mukavammalta, kun on mutkikkaammat tiet.

Ennen kuin sovelletaan esimerkiksi kaupunkisuunnittelijoiden työtä kalliilla ja raskaalla tavalla (yleensä rakentamalla tai purkamalla), voisi harkita perehtymistä tulevaisuuteen halvemmalla tavalla: kokemalla. Jos ei halua kokea kantapään kautta asioita, vaihtoehtona voi olla tilanteiden näytteleminen. Teatterin harjoitteiden avulla pyritään menemään tunnepuolella asian ytimeen ja prosessissa mukana olevien ihmisten nahkoihin.

Taiteen ja tieteen muodikkaat törmäyttämiset hyödyttävät usein vain joko taidetta tai tiedettä: antavat sisältöä taiteelle, aineistoa tutkijoille ja perusteluja apurahoille. Taiteen ja tieteen yhteistyö voi kuitenkin tuottaa myös konkreettista hyötyä vaikkapa juuri asuinalueiden kehittäjille, jotka voivat teatterityöpajan kaltaisen toiminnan ja siihen liittyvän tutkimuksen kautta saada ymmärrystä suunniteltujen muutosten seurauksista.

Tämä talouspolitiikan innoittama hyötynäkökulma antoi meille riittävän moraalisen selkärangan käyttää veronmaksajien rahoja tähän hankkeeseen omantunnon pahemmin kolkuttamatta.

TYÖRYHMÄ

Hankkeen johtaja Päivi Rannila (s. 1973), kaupunkimaantieteen dosentti, Turun yliopisto:

”Olen tutkimuksissani ollut pitkään kiinnostunut tieteen ja taiteen välisistä yhteyksistä. Taide on ollut minulle ennen muuta tutkimusaineisto, jonka kautta olen voinut pohtia vaikkapa sitä, miten paikkoja tuotetaan arkkitehtuurissa tai valokuvanäyttelyssä; miten tilapäiset taidetapahtumat muokkaavat kaupunkitilaa tai mitä katutaide kertoo julkisen tilan rajoista.

Joo mun takapihalle! -hanke toi tutkimuksiini kaksi merkittävää uutta näkökulmaa. Ensinnäkin, esittävän taiteen myötä kysymys kaupunkitilan ja taiteen välisestä suhteesta muuttui aiempaa kehollisemmaksi, kun tutkimuskohteena oli valokuvanäyttelyn tai rakennuksen sijaan lihaa ja verta olevien kaupunkilaisten kehon kieli. Toiseksi, taide ei ollut projektissa ainoastaan tutkimusaineistona, vaan koko hanke toteutettiin tieteilijöiden ja taiteilijoiden yhteistyönä. Tämän koin todellisenä rajojen ylityksenä, jossa tieteen- tai taiteenalojen sisäisten kokeilujen sijaan risteytettiin koko tekemisen ja ajattelemisen tapa.

Uskon, että taiteen ja tieteen yhteiset hankkeet tulevat jatkossa lisääntymään – siitä huolimatta, että lähestymistapa on vähintäänkin haastava. Tunteita ja ajatuksia herättävä taide sekä analyyttinen ja kriittinen tiede saavat yhdessä aikaan lopputuloksen, jollaista ei voi saavuttaa poikkitieteisellä tutkimuksella tai eri taiteenalojen yhteisprojekteilla. Taidetta ja tiedettä yhdistelmällä päästään kokemukseni mukaan hyvin kiinni ihmisen ja paikan tai asukkaan ja kaupungin välisiin suhteisiin, joihin tiede ja taide tarjoavat erilaiset ja toisiaan täydentävät lähestymistavat.”

Hankkeen teatteriosuuden johtaja Sami Rannila (s. 1967), freelanceteatterintekijä:

”Pari vuotta sitten, halutessani syventää enimmäkseen lapsille tekemiäni esityksiä, huomasin palanneeni työmenetelmissäni koulutukseni, teatteri-ilmaisun ohjaajan, oppeihin. Parissakymmenessä vuodessa termit olivat tarkentuneet ja saaneet enemmän sisältöä: teatteri-ilmaisu tai draama, kuten sitä silloin kutsuttiin, oli nimetty uudestaan soveltavaksi teatteriksi.

Turussa aloitettu teatteri-ilmaisun ohjaajien koulutus oli muuttanut ammattikorkeakouluun ja levinnyt suomenkielisenä Helsinkiin ja Kokkolaan. Se oli saanut myös korkeakoulustatuksen. Soveltavaa teatteria opetetaan nykyään pääaineena Teatterikorkeakoulussa ja sitä sivua via opintoja voi käydä myös eri yliopistoissa.

Tehtyäni pitkään esittävää teatteria, oltuani lehtorina, tuntiopettajana ja vierailijana ammattikorkeakouluissa ja korkeakouluissa aloin siis palaamaan teatterillisille juurilleni ja soveltamaan töihini koulutuksessa oppimiani lähestymistapoja.”

Kuva 10. Varissuon työryhmä, vasemmalta oikealle: Markku Keränen, Sami Rannila, Erika Lilja, Paulina Nordström ja Päivi Rannila (kuva: ohikulkija).

Varissuon työpajat toteutti ja suunnitteli tarkemmin teatteri-ilmaisun ohjaaja Markku Keränen. Hän ohjasi myös Varissuon osuuden koostesityksen Linnateatteriin. Varissuon työpajaosuuden tutkijoina toimivat FM Paulina Nordström ja FM Erika Lilja.

Teatteri-ilmaisun ohjaaja Hanna Mäkinen toteutti ja suunnitteli Ylioppilaskylän työpajat. Hän myös ohjasi Ylioppilaskylän alueella pidetyn kooste-esityksen. Ylioppilaskylän alueella toteutetun osuuden tutkimusavustajana toimi fil. yo Tikli Loivaranta.

Kuva 11. Tikli Loivaranta
(kuva: Petra Raivonen).

Kuva 12. Hanna Mäkinen
(kuva: Hanna Mäkinen).